

'Elk kind goed in zijn vel'
Implementatie en effectonderzoek van een interventiepakket
voor de preventie van emotionele problemen en zelfdoding
Concept van project voor het basisonderwijs
[december 2014]

Synopsis

Ziehier een projectvoorstel ten volle gericht op het fundament zelf van de ontwikkeling van de persoon, met een uniek design dat zijn kracht ontleent aan de combinatie van de volgende werkzame bestanddelen:

één doelstelling in het vizier, een tocht die samen wordt ondernomen (kinderen, leerkrachten, ouders), continue monitoring van het proces vanuit een digitaal volgsysteem, inzet van beproefde educatieve pakketten, vorming én coaching op de werkvloer, opvolging en gerichte interventies van kinderen over een periode van twee jaar (longitudinaal perspectief), flankerend onderzoek met observatie door externen, effectmeting volgens een pre- en posttest design, verzameling van authentieke verhalen en know-how bestemd voor een effectieve brede implementatie.

1. Situering

Het doel van het project bestaat erin een **interventiepakket** op punt te stellen dat basisscholen in staat stelt om op het vlak van **preventie van emotionele problemen en zelfdoding** op significante wijze het verschil te maken. Als speerpunt voor de strategie wordt het 'gezond emotioneel functioneren' vooropgesteld. Met die gave emotionele ontwikkeling hebben we een kenmerk van de persoon op het oog waarvan zelfvertrouwen, een positief zelfbeeld en weerbaarheid de ingrediënten zijn. In het CEGO-volgsysteem is dit verankerd in de rubriek 'goed in zijn vel'. Het hoogste niveau (op een 5-puntenschaal) krijgt deze definitie mee:

“...straalt zelfvertrouwen uit, staat open voor wat de omgeving te bieden heeft, voelt zich niet snel door een situatie of anderen bedreigd, kan met volle teugen genieten, is in voeling met zijn of haar emoties en kan deze uiten, komt pijnlijke ervaringen snel te boven, is weerbaar.”

Goed in je vel zitten is essentieel, geeft je de energie om uitdagingen aan te kunnen. Het is een protectieve factor die een antwoord kan bieden voor vele situaties die emotioneel een uitdaging vormen. In werkcontexten is het evident dat emotioneel sterk staan helpt om stand te houden in een veeleisende omgeving, adequaat met stress om te gaan en vooral een plaats in de groep te verwerven die je veiligheid en vertrouwen geeft. Goed in je vel zitten geeft mensen de kracht om verlieservaringen te boven te komen en bij financiële tegenslag en armoede de eigen waardigheid niet te verliezen.

In het licht van de samenstelling van een interventiepakket, wordt een actieonderzoek opgezet dat tot doel heeft hulpmiddelen, strategieën en een evidence base te ontwikkelen voor een effectieve implementatie in de Vlaamse onderwijscontext.

2. Maatschappelijk belang

Met deze invalshoek staan we op een lijn met de prioritaire aandacht van het Vlaamse onderwijsbeleid voor 'geestelijke gezondheid'. In het 'Actieplan 'Op uw gezondheid II' - 2010-2014'¹ omschrijft de Vlaamse Onderwijsraad zijn opdracht als "het schrijven van een actieplan waarbij het accent wordt gelegd op het welbevinden en de geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren".

In de recente beleidsnota van de minister van onderwijs, Hilde Crevits, is dit hét speerpunt:

"Het samen realiseren van een onderwijsomgeving waarbij het onderwijs elke lerende uitdaagt om zijn of haar eigen talenten te ontdekken én te vormen zodat ieder groeit tot een individu met een sterke persoonlijkheid."

Verder staat: "Ons onderwijs stelt het welbevinden van de lerende centraal."

Fundamentele preventie richten op het scheppen van een gezonde emotionele basis wapent mensen om adequaat met uitdagingen om te gaan en niet in een spiraal terecht te komen die zelfdoding als terminus heeft. Vlaanderen heeft net op dit punt een hele weg af te leggen. Met dit project richten we ons op de basisschool, een leeftijdsfase waarin de (emotionele) ontwikkeling ingrijpend kan beïnvloed worden en de inspanningen voor preventie dan ook het grootste effect sorteren. Het is de fase waarin het fundament van de persoon wordt gelegd. In een longitudinaal perspectief beschouwen we een significante daling in het aantal zelfdodingen als het ultieme criterium voor het welslagen van het project.

Met het speerpunt 'goed in je vel' willen we elk kind en de latere volwassene ook de kracht geven om niet alleen de eigen gevoelens in zichzelf toe te laten, maar deze ook naar buiten te brengen en met anderen te delen. In het licht van preventie van zelfdoding is het uitkomen voor eigen gevoelens en niet voor zichzelf houden van negatieve belevingen een essentiële factor.

Het houdt ook het vermogen in om elke vorm van respectloos gedrag door anderen waar dan ook, te herkennen en op natuurlijke, evidente manier te pareren. Hoe leren we m.a.w. kinderen/volwassenen neen te zeggen en anderen een halt toe te roepen – niet op een

¹ http://www.vlor.be/sites/www.vlor.be/files/actieplan_op_uw_gezondheid_ii.pdf

krampachtige manier die onzekerheid uitdrukt, maar met de innerlijke kracht die autoriteit afdwingt?

Door resoluut op dit spoor te gaan, maken we op termijn campagnes tegen pesten – ook een directe aanleiding tot zelfdoding - overbodig. Want wat de agressor en het slachtoffer verbindt is een laag zelfbeeld. Ook de supernany's verdwijnen uit beeld, wanneer ouders zonder misplaatst schuldgevoel voor hun kinderen duidelijkheid kunnen scheppen en een natuurlijk gezag uitoefenen in plaats van extreem permissief te zijn. Zo vraag je je ook bij elk verhaal over kinder- en vrouwenmishandeling af: hoe kon het zover komen en vooral hoe heeft het zo lang kunnen duren, is er zo lang gezweven?

3. Strategische principes

Vanuit onze expertise op het gebied van onderwijsinnovatie laten we dit traject op **zes strategische principes** rusten.

1. Het project bestaat uit een **interventietraject** in 4 basisscholen waarbij de invalshoek 'goed in je vel' door het hele team wordt gedragen. Alle leerkrachten leveren een bijdrage tot het project, waarbij de aard van het engagement wel kan verschillen in functie van de persoonlijke keuzes die ze maken. Een kerngroep per school fungeert hierbij als trekker.
2. Bij elke innovatie is het van strategisch belang dat men een zicht krijgt op de vorderingen en het resultaat van de gedane inspanningen. Daarvoor moet er **een meting** bij het begin – de nulmeting - en aan het einde van het traject plaatsvinden. Vermits de beoogde output 'elk kind goed in zijn vel' is, leren alle leerkrachten vanuit de 5-puntenschaal voor dit domein kinderen observeren en in kaart te brengen welke kinderen op dit vlak sterk staan en welke kinderen bijzondere aandacht nodig hebben. Deze pre- en postmeting geeft het team een richtpunt en een basis voor de (zelf)evaluatie. In een flankerend onderzoeksluik zal ook een externe peiling naar relevante parameters in een pre- en posttest design plaatsvinden.
3. Om in de loop van het ondersteuningstraject een zicht te hebben op het proces worden **welbevinden en betrokkenheid** als indicator gebruikt. Zij geven aan hoe kinderen het maken en of de interventies al een zichtbaar effect hebben op hun beleving. Het niveau van welbevinden geeft aan in welke mate de interacties tussen kinderen en hun omgeving aan hun basisbehoeften tegemoet komen: de behoefte aan affectie, aandacht en erkenning, erbij horen, veiligheid en duidelijkheid, zichzelf als kundig ervaren en begrip voor emoties. Het niveau van betrokkenheid geeft aan in welke mate de leeromgeving de kwaliteiten heeft om kinderen geboeid aan de slag te laten zijn. Een laag welbevinden en/of lage betrokkenheid kan men beschouwen als de eerste signalen voor het ontstaan van een emotioneel probleem. Zich in het relationele en/of de leercontext niet goed voelen straalt af op het zelfbeeld en het zelfwaardengevoel en tast zo de emotionele basis van de persoon aan.

Hoogbegaafdheid

De signaalfunctie van welbevinden en betrokkenheid is allesdekkend: wat ook de aanleiding is tot lagere niveaus – factoren in het kind of in de aanpak of in beide – het ontgaat ons niet. Ook hoogbegaafdheid als risicovolle conditie komt met deze indicatoren op de radar. Onvoldoende afstemming op de mentale mogelijkheden heeft immers een directe invloed op betrokkenheid (verveling) en op welbevinden (een gevoel van leegte omdat je nooit voluit kan gaan – en isolement omdat je geen aansluiting vindt bij anderen en de onvolkomenheden van 'het systeem' niet kan accepteren).

4. Kinderen zelfvertrouwen geven vereist ook dat men **kinderen betrekt** in beslissingen en hen dus mede-eigenaar maakt van het traject. Actieve participatie van leerlingen moet intrinsiek deel zijn van de strategie. Kinderen schatten periodisch hun welbevinden en hun betrokkenheid in en geven aan wat deze in de weg staat. Kinderen zullen ook inhoudelijk bij het speerpunt 'goed in je vel' betrokken worden. Zij brengen voor zichzelf in kaart hoe zij hun zelfvertrouwen inschatten. Ze geven ook aan in welke situaties binnen en buiten de school dat zelfvertrouwen het sterkst is en waar dat het meest onder druk staat. Kinderen zullen zo het traject mee aansturen door mee aan hun zelfvertrouwen te werken.
5. Gelet op de fundamentele invalshoek moeten **ouders** ook betrokken worden bij dit traject. Zij worden geïntroduceerd in en gesensibiliseerd voor het speerpunt 'goed in je vel'. Ze worden vervolgens actief betrokken door mee steun te bieden aan de zelfexploratie van hun kind en het in beeld brengen van zijn mate van 'goed in zijn vel zitten'. Versterken van 'goed in je vel zijn' en zelfvertrouwen kan dan naadloos ook in de thuiscontext een aandachtspunt worden.
6. Alle bovenstaande principes moeten iets tot stand brengen dat de concrete initiatieven overstijgt: een beleving van **verbondenheid**. Wat alle actoren – leerkrachten, kinderen en ouders – verbindt is het speerpunt 'Elke kind goed in zijn vel'. Zich bewust worden van dat ene objectief en van het gigantische belang ervan, is een startpunt voor een andere opstelling ten aanzien van kinderen en van een meer bewuste aanpak (mindfulness). Zich samen achter dit doel scharen moet een klimaat teweegbrengen waarin de 'zorg voor elkaar' vanzelfsprekend is. Een belangrijk criterium voor het welslagen van het project is dat kinderen individueel en als groep zorg dragen voor het welbevinden, het zelfwaardegevoel en het welzijn van eenieder. Geluk is geen individuele constructie maar is deel van een sociaal weefsel. Het concept van de 'warme samenleving' is hier het ultieme perspectief.

4. Inhoud van de interventie

Een school kan als gemeenschap op 1000 manieren bijdragen tot meer welbevinden (en betrokkenheid) en langs die weg komen tot een versterking van zelfvertrouwen, een positief zelfbeeld en weerbaarheid. Toch kunnen we 6 ingrediënten zo al tot de kern van een succesvolle aanpak rekenen. Deze punten staan niet los van elkaar maar vormen samen een effectieve mix.

- (1) Werken aan **sociale competentie** bij kinderen: gevoelens onderkennen in zichzelf en anderen, uiting leren geven aan gevoelens, het expressievermogen versterken, het zelfbeeld versterken.
- (2) Werken aan de relatie tussen leerkracht en leerlingen: versterken van een **sensitieve leerkrachtstijl** (empathie) en een respectvolle basishouding.
- (3) Werken aan de relaties tussen kinderen onderling: scheppen van een **positief school en klasklimaat**, stimuleren van verbondenheid, kansen bieden voor coöperatief leren.
- (4) Werken aan het zelfvertrouwen het geloof in eigen kunnen bij kinderen versterken. Daarvoor moeten we - weg van het deficit-model - kinderen helpen hun **talenten** te ontdekken. Het bewustzijn van eigen sterktes is (naast verbondenheid met anderen) een voorwaarde voor 'hoop': de beleving dat het leven perspectief biedt.
- (5) Doorheen alle activiteiten een **muzische component** weven omdat kinderen zo de weg naar zichzelf vinden, op symbolische wijze uiting kunnen geven aan wat hen emotioneel bezig houdt, dit met anderen kunnen delen en zo met moeilijke ervaringen in het reine kunnen komen.
- (6) Werken aan **individuele begeleiding** van kinderen die het emotioneel moeilijk hebben gebeurt door aandacht geven, vertrouwen, bevestiging en veiligheid; door het verlagen van de drempel om zich te uiten en emoties met anderen te delen; door te achterhalen waar ze emotioneel mee worstelen en hen met betrokkenheid van anderen in hun omgeving bij concrete oplossingen begeleiden.

Bovenstaand concept vormde de basis van de interventiestudie die in 2015 van start ging en waaraan 4 scholen gedurende één tot drie jaren participeerden. Daarbij werd het opzet afgestemd op de draagkracht en specifieke schoolprofielen.

Het gaat om een kleinschalig onderzoek dat evenwel significante resultaten opleverde over het welbevinden en betrokkenheid van kinderen in de basisschool. Bovendien werden inzichten opgedaan zowel op het vlak van de methodologie, de begeleiding én de randvoorwaarden (waaronder het beleidsvoerend vermogen van scholen). Deze inzichten krijgen hun beslag in het Project 'Warme Scholen' dat in september 2017 is opgestart. Men kan dit project wat de bijdrage van CEGO betreft, zien als een vervolg op het project "Elk kind goed in zijn vel". Het gaat er evenwel om een grootschalig onderzoek waaraan 54 scholen deelnemen (waarvan de helft ook secundaire scholen). Het project wordt door een consortium van drie partners uitgevoerd: Flanders Synergy, Tenz en CEGO.

Preventie van emotionele problemen en zelfdoding 'Elke kind goed in zijn vel' als hefboom

Resultaten van een interventiestudie gefinancierd door het Fonds Ga voor Geluk

Onderzoekersmedewerkers: Thaline Stas & Charlotte Van Cleynenbreugel

Vormingsmedewerkers: Ivan Van Gucht Els Menu Erik Bakkers Kristien Silkens

Ludo Heylen Julia Moons

Projectleiding: Prof. F. Laevers

In 2015 start CEGO een traject in vier basisscholen die zich engageren om voor élk kind hoog in te zetten op één doel: het versterken van de emotionele basis, van het zelfvertrouwen, het vermogen om met gevoelens om te gaan en deze te uiten en van weerbaarheid. Om hun praktijk voor dit doel op een hoger niveau te tillen, nemen scholen deel aan trainingssessies en komen coaches het proces van dichtbij begeleiden.

De kern van de gekozen strategie bestaat erin alle leerkrachten drie brillen aan te reiken en vertrouwd te maken met de observatie van (1) de mate waarin kinderen zich als persoon 'goed in hun vel voelen' en de mate van (2) welbevinden en van (3) betrokkenheid op school, tijdens lessen en activiteiten, in de groep, op de speelplaats, etc.. Voor elke van deze invalshoeken maken ze gebruik van eenvoudige 5-puntenschalen. Na een eerste screening van alle kinderen voor de drie variabelen, volgt een analyse die de aanzet geeft tot verbeterinitiatieven. Het digitale kindvogelsysteem LOOQIN^{KVS} is niet alleen de verzamelplaats voor alle scores, maar reikt ook een database aan met meer dan 300 mogelijke interventies.

Naast de initiatieven om de praktijk te optimaliseren is er een flankerend onderzoeksluik met als doel informatie te verzamelen over de impact van de interventietrajecten en om inzicht te verwerven in de effectiviteit van het gekozen design en van de ondersteuning. Naast de gegevens verzameld door LOOQIN^{KVS} wordt gepeild naar (1) de betrokkenheid van leerlingen (geobserveerd door een onderzoeker), (2) het welbevinden en de betrokkenheid van leerlingen (op basis van een vragenlijst), (3) het welbevinden de betrokkenheid van de leerkrachten en (4) de perceptie en beleving van ouders m.b.t. de school. Er heeft per schooljaar telkens een pre-meting (in oktober/november) en een postmeting plaats.

We rapporteren hier de resultaten van het schooljaar 2016-2017. We maken daarbij een onderscheid tussen (1) de 'rode zone' met een score 1 of 2, wat om directe interventie vraagt, (2) de 'oranje zone' met een score 3 die om aandacht vraagt en (3) de 'groene zone' voor kinderen die het met een score 4 of 5 goed maken en sterk staan.

Hoe maken kinderen het bij de eerste meting? Kinderen als persoon sterk maken begint bij het scheppen van een omgeving waarin ze zich thuis kunnen voelen, er zichzelf kunnen zijn en kunnen genieten van de interactie met anderen. Als dit welbevinden de maatstaf is dan leren we uit de leerkrachtinschattingen dat zowat **24%** van de leerlingen zich slechts matig voelt en **5%** zich helemaal niet goed voelt (samen: **29%**).

Naast welbevinden is betrokkenheid een belangrijke voorwaarde voor het doel dat we voor ogen hebben. Geconcentreerd, geboeid en aan de grens van je mogelijkheden bezig zijn... het is een toestand van energie die niet alleen onontbeerlijk is voor diepgaand leren maar ook een invloed heeft op je zelfbeeld. Verveling verarmt en ontnemt de kans om iemand 'in zijn kracht te zetten' en zijn talent(en) te ervaren. Een externe observator stelt een lage betrokkenheid vast bij **6%** van de kinderen en een matige bij **58%** van hen (samen: **64%**). De leerkrachtinschattingen zijn iets gunstiger: **11%** van de leerlingen krijgt een lage score, **29%** een matige (samen: **40%**).

De leerkrachtinschattingen van het zelfvertrouwen en de mate waarin kinderen als persoon goed in hun vel zitten, leren ons dat **11%** van de kinderen op dit punt zwak staan en **48%** niet boven een matige score uitkomen (samen: **59%**).

Bovenstaande resultaten slaan op de lagere schoolleerlingen. Voor kleuters is het beeld min of meer gelijkaardig. De lage en matige scores samen voor betrokkenheid gemeten door een observator bedraagt **39%**. De leerkrachtinschattingen voor betrokkenheid geven **50%**, voor welbevinden **34%** en voor 'goed in je vel' **63%**.

Dit is de stand van zaken van de peilingen in het begin van het schooljaar. Samengevat: voor welbevinden bevindt 29% van de kinderen zich in de 'rode of oranje zone', voor betrokkenheid is dat 40 tot 64% afhankelijk van de meting, en voor 'goed in je vel' is dat 59%.

Hoe evolueert dit in de loop van het schooljaar en welke verbanden kunnen we zien?

1. Significante stijging van de gemiddelde betrokkenheid (kleuter en lager samen)

Meting van betrokkenheid door een externe observator laat een sterke stijging zien van 3.17 naar 3.49. Inschatting door de leerkrachten gaat van 3.75 naar 3.87/ (Voor welbevinden dat met 3.99 reeds hoog scoorde is er geen significant verschil met aanvangscore).

2. Significante stijging van 'zelfvertrouwen/goed in je vel'

De leerkrachtinschatting toont een evolutie van 3.31 naar 3.48. Hiermee komen 52% van de kinderen in de groene zone (voordien slechts 33%).

3. Significante stijging in de scores voor 'leerkrachtstijl'

De beoordeling van leerkrachtstijl door een externe observator geeft aan dat leerkrachten in de tweede meting zich in het algemeen beduidend meer in leerlingen kunnen verplaatsen. Dit blijkt vooral uit hun stimulerende en autonomie verlenende tussenkomsten.

4. Sterke samenhang tussen betrokkenheid en aanpak (leerkrachtstijl en klasklimaat)

Betrokkenheid – gemeten door een externe observator of beoordeeld door leerkrachten hangt sterk samen met een gunstig klasklimaat (positieve relaties tussen kinderen en leerkrachten, positieve sfeer en vlotte organisatie).

Er is bovendien een sterk verband tussen betrokkenheid en leerkrachtstijl (beiden gemeten door een externe observator).

5. Sterke samenhang tussen welbevinden en een goede klasorganisatie

Leerkracht-inschattingen van welbevinden van leerlingen hangen nauw samen met de mate waarin ze het onderdeel 'klasorganisatie' van klasklimaat scoren.

6. Sterke samenhang tussen welbevinden en betrokkenheid van kinderen en van leerkrachten. Leerkrachten die zich in het algemeen op school goed voelen (hoog welbevinden en hoge betrokkenheid) scoren hun leerlingen ook hoger voor welbevinden en betrokkenheid.

Conclusies

Met schoolteams op weg gaan naar een aanpak waarin alle leerkrachten hun kijk op het welbevinden, de betrokkenheid en het zelfvertrouwen van kinderen aanscherpen, helpt. De screening van alle leerlingen en vertrouwdheid met een ondersteunend digitaal volgsysteem brengt scholen in beweging. De aanpak, en vooral de leerkrachtstijl wordt meer ervaringsgericht, met een toename van rake stimulerende en autonomie verlenende tussenkomsten. Dat verklaart de significant hogere score voor betrokkenheid in de postmeting. We krijgen ook bevestiging van het belang van een positief klasklimaat als conditie voor betrokkenheid (en voor welbevinden). Een nieuwe vaststelling, maar niet geheel verrassend: de beleving van leerkrachten en leerlingen gaan hand in hand: leerkrachten die hogere scores rapporteren voor welbevinden en betrokkenheid van leerlingen, geven ook voor zichzelf een hogere mate van welbevinden en betrokkenheid aan. Daarmee is aangegeven dat het pad naar een aanpak waarin je je meer in leerlingen leert verplaatsen, een empowerend effect heeft: het zien gedijen van kinderen geeft je als leerkracht het gevoel dat je het verschil kan maken.

Maar wat betekent dit alles concreet voor de kinderen? In de kleuterafdelingen maken 70 tot 80% van de kleuters het goed op het vlak van welbevinden en betrokkenheid (een toename met 10 tot 20 %). Voor leerlingen uit de lagere school maken 70% het goed op het vlak van welbevinden. Voor betrokkenheid is dat percentage tussen 55 en 65%. Het speerpunt van het project was 'kinderen als persoon emotioneel sterker maken'. Uit te meting hiervan blijkt dat 10 tot 13% van de kinderen hier de stap naar de groene zone hebben gezet. Maar voor de helft van de kinderen is dat nog niet het geval. Werk aan de winkel dus. Aandacht voor de beleving van kinderen is met dit project deel gaan uitmaken van het DNA van de deelnemende scholen. Zij kunnen met de gegeven tools op hun élan verder.

BIJLAGE – Overzicht van resultaten

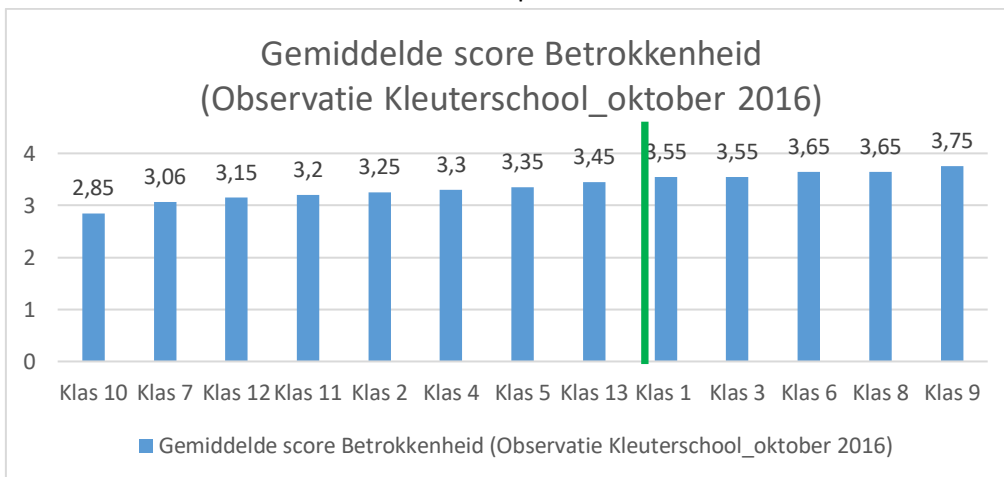
BIJLAGE

Overzicht van onderzoeksresultaten

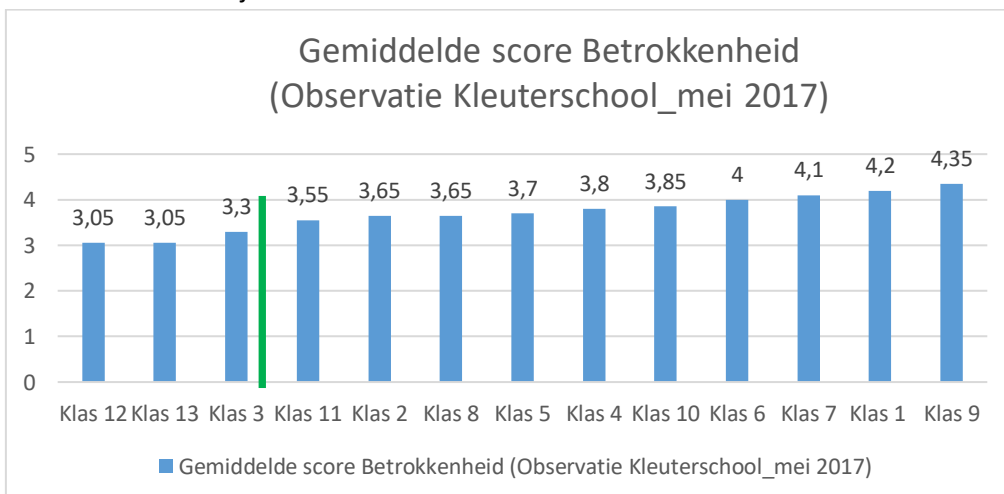
1. Evolutie in gemiddelde scores van betrokkenheid en welbevinden

Een eerste aanwijzing voor de evolutie vinden we in de gemiddelde scores voor de totale steekproef (kleuters en lagere schoolkinderen). We constateren dat de betrokkenheid geobserveerd door de onderzoeker stijgt van 3.17 naar 3.49 – een betekenisvolle evolutie. In de leerkrachtobservaties (via LOOQIN) stijgt de betrokkenheid van 3.75 naar 3.87, iets minder maar nog steeds significant. Dit wijst op een fundamentele verandering in het klasgebeuren. Met 3.99 ligt het gemiddelde welbevinden (geobserveerd door de leerkrachten) in de premeting al hoog waardoor een significante stijging in één schooljaar niet evident is. Voor zelfvertrouwen beoordeeld door de leerkracht is er een stijging van 3.31 naar 3.48.

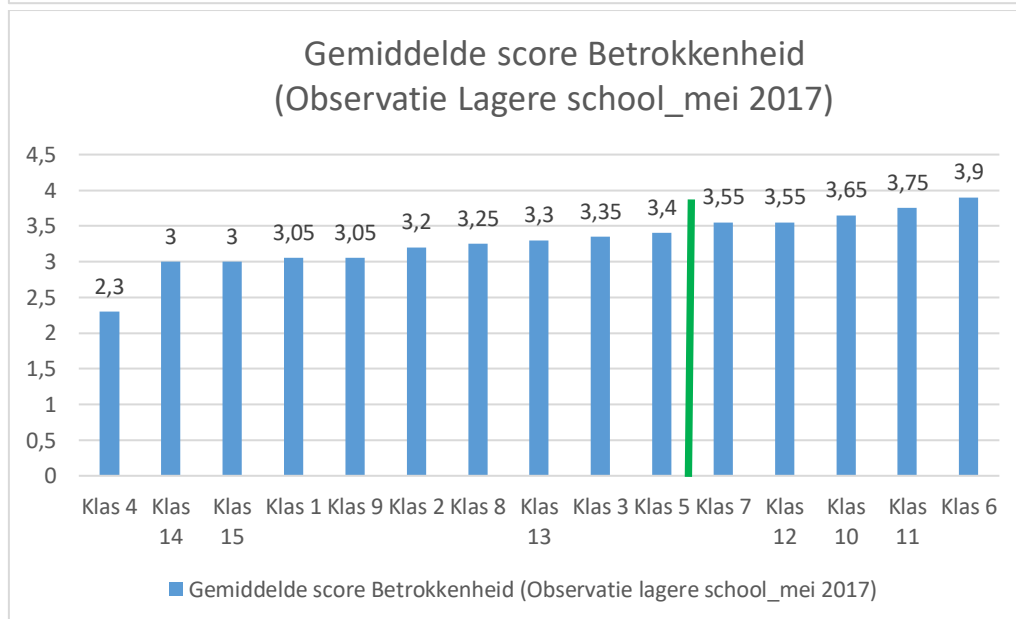
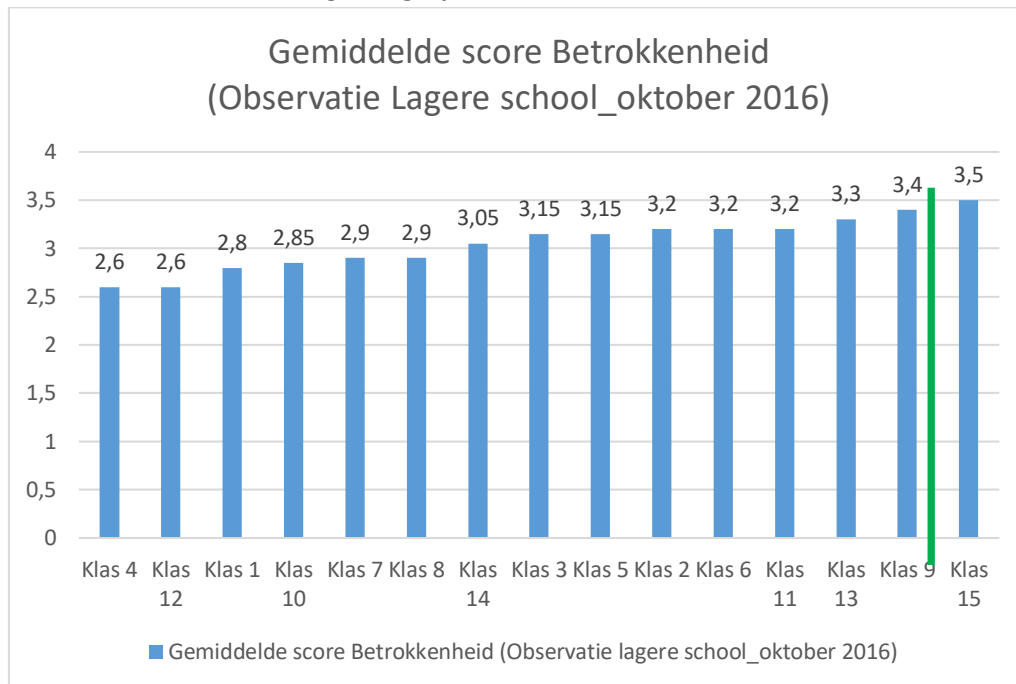
Een tweede aanwijzing vinden we in de gemiddelde scores per klas. We maken daarbij een onderscheid tussen de kleuterklassen en die op het niveau van de lagere school. De norm die bij de waardering vaak gehanteerd wordt omschrijft een gemiddelde score van 3.5 als de cesuur tussen matig en goed. Men kan zich bijvoorbeeld hierbij voorstellen dat 50% van de leerlingen een score 3 halen (ze zijn actief zonder afhaken maar zonder echte concentratie) en 50% actief is mét intense momenten. De histogrammen m.b.t. de observaties voor betrokkenheid in de kleuterschool (door de onderzoeker) geven aan dat 5 van de 13 klassen deze norm in de pretest halen.

Op het einde van het schooljaar halen 10 kleuterklassen deze norm.

In de lagere school komt in de pretest slechts 1 klas uit boven 3.49. In de posttest zijn er 5 klassen met een gemiddelde betrokkenheid hoger of gelijk aan dan 3.5

2 Evolutie in het aantal leerlingen in de oranje of rode zone

We spreken van een risico-leerling bij een score van 3 of minder voor betrokkenheid, welbevinden en/of zelfvertrouwen. Hierbij wordt er een onderscheid gemaakt tussen de rode zone (score 1, 1.5 en 2) en de oranje zone (score 2.5 of 3). Leerlingen die een score 3.5 of meer behalen, bevinden zich in de groene zone.

We zien dat gedurende het schooljaar het aantal leerlingen stijgt dat zowel voor betrokkenheid (geobserveerd door de observator), als voor betrokkenheid, welbevinden en zelfvertrouwen (beoordeeld door de leerkracht) minstens een score van 3.5 (= de groene zone) haalt. Op het einde van schooljaar 2016-2017 zijn er meer leerlingen die het goed maken op school en bovendien

Samenvatting van het project 'Elk kind goed in zijn vel' – 2015 – 2017 – uitgevoerd door CEGO

zelfvertrouwen tonen. Tijdens het tweede onderzoeksjaar werd in de coachings naast de algemene klasaanpak ook meer de focus gelegd op individuele kinderen die opvallen door hun lagere welbevinden, betrokkenheid en/of zelfvertrouwen. Deze inspanning heeft dus geloond.

Kleuterklassen:

Observatie BTH door de onderzoeker

Kleuters	▲ score 1 – 2	▲ score 2.5 – 3	▲ score 3.5 – 5	Gemiddelde BTH
Pretest (n:150)	6%	33%	61%	3.38
Posttest (n:140)	1%	19%	80%	3.75

Observatie BTH door de leerkrachten

Kleuters	▲ score 1 – 2	▲ score 3	▲ score 4 – 5	Gemiddelde BTH
Pretest (n:197)	10%	40%	50%	3.54
Posttest (n:285)	5%	22%	73%	3.82

Observatie WB door de leerkrachten

Kleuters	▲ score 1 – 2	▲ score 3	▲ score 4 – 5	Gemiddelde WB
Pretest (n:195)	7%	27%	66%	3.85
Posttest (n:289)	3%	21%	76%	3.90

Observatie ZV door de leerkrachten

Kleuters	▲ score 1 – 2	▲ score 3	▲ score 4 – 5	Gemiddelde ZV
Pretest (n:170)	15%	48%	37%	3.27
Posttest (n:249)	18%	30%	52%	3.39

Lagere

school:

Observatie BTH door de onderzoeker

Lagere school	▲ score 1 – 2	▲ score 2.5 – 3	▲ score 3.5 – 5	Gemiddelde BTH
Pretest (n:207)	5%	58%	37%	3.13
Posttest (n:190)	9%	37%	54%	3.25

Observatie BTH door de leerkrachten

Lagere school	▲ score 1 – 2	▲ score 3	▲ score 4 – 5	Gemiddelde BTH
Pretest (n:356)	11%	29%	60%	3.62
Posttest (n:397)	8%	28%	64%	3.73

Observatie WB door de leerkrachten

Lagere school	▲ score 1 – 2	▲ score 3	▲ score 4 – 5	Gemiddelde WB
Pretest (n:351)	5%	24%	71%	3.85
Posttest (n:400)	6%	23%	71%	3.85

Observatie ZV door de leerkrachten

Lagere school	▲ score 1 – 2	▲ score 3	▲ score 4 – 5	Gemiddelde ZV
Pretest	11%	48%	41%	3.35
Posttest	12%	36%	52%	3.51

De stijging is het opvallendst voor betrokkenheid in de kleutergroep. Tijdens de observaties van betrokkenheid in de pretest konden we nl. 39% van de kleuters categoriseren als 'risico-leerling' (6%

in de rode zone & 33% in de oranje zone). Tijdens de posttest bevinden zich nog 20% van de leerlingen in de risicozone (1% rood & 19% oranje). De meest opvallende stijging zien we bij de scores 4.5 en 5. In de lagere school constateren we een gelijkaardige tendens: tijdens de premeting (geobserveerde betrokkenheid) bevond 63% van de leerlingen uit de lagere school zich in de risicozone (5% in de rode zone & 58% in de oranje zone). Het aantal risico-leerlingen is in de posttest gedaald met 17% (9% in de rode zone & 37% in de oranje zone).

De leerkrachten geven met LOOQIN op het einde van het schooljaar voor betrokkenheid 23% meer kleuters een score boven niveau 3 op 5. Tijdens de pretest konden we nl. 50% van de 197 kleuters categoriseren als 'risico-leerling' (10% in de rode zone & 40% in de oranje zone). Tijdens de posttest bevinden nog 26% van de 285 kleuters zich in de risicozone (5% in de rode zone & 21% in de oranje zone). In de lagere school is er een kleinere stijging (4%) van leerlingen in de groene zone. In de pretest bevinden 40% van de 356 leerlingen zich in de risicozone (11% in de rode zone & 29% in de oranje zone), in de posttest zijn er nog 8% van de 397 leerlingen in de rode zone en 28% in de oranje zone. Voor welbevinden krijgt 10% meer kleuters op het einde van het schooljaar van hun leerkracht een hogere score dan 3 op 5 voor welbevinden. In de pretest bevindt 34% van de 192 kleuters zich in de risicozone (7% in de rode zone & 27% in de oranje zone), in de posttest is dit nog 24% van de 289 kleuters (3% in de rode zone & 21% in de oranje zone). In de lagere school is het gemiddelde welbevinden van de leerlingen [351 leerlingen in de pretest, 400 leerlingen in de posttest] zowel in de pre- als posttest 3.85 op 5. Dat weerspiegelt zich ook in de percentages risicoleerlingen, deze blijft hetzelfde.

Op het vlak van zelfvertrouwen krijgen in de posttest 15% meer kleuters een hogere score dan 3 op 5 van de leerkracht in LOOQIN. In de pretest bevinden 63% van de 170 kleuters zich in de risicozone voor zelfvertrouwen (15% in de rode zone & 48% in de oranje zone). In de posttest bevinden zich nog 48% van de 249 kleuters in de gevarezone (18% in de rode zone & 30% in de oranje zone). In de lagere school bevinden tijdens de pretest 59% van de 222 leerlingen in de risicozone (11% in de rode zone & 48% in de oranje zone), in de posttest bevinden zich 12% van de 374 leerlingen in de rode zone en 36% in de oranje zone. Dat zijn 11% minder leerlingen op het einde van het schooljaar.

3 Evolutie in scores voor leerkrachtstijl en klasklimaat

Leerkrachten zijn doorheen het schooljaar gegroeid in hun algemene stijl, nl. van 4.51 naar 4.93 (op een zevenpuntenschaal). De positieve evolutie doet zich voor in twee van de drie dimensies van stijl: leerkrachten komen meer stimulerend tussenbeide, nl. van 4.74 naar 5.22 en ze verlenen meer autonomie aan de leerlingen: van 3.85 naar 4.37 (op een zevenpuntenschaal). Voor gevoeligheid voor beleving zien we wel een stijging van de gemiddelde score (van 4.94 naar 5.20) maar deze is onvoldoende systematisch om significant te zijn.

Wat het klasklimaat is er wel een toename zowel in het algemeen, als op de subschalen sfeer, relaties tussen kinderen en structuur en regels. We kunnen evenwel niet meer dan van een trend spreken aangezien de stijgingen de significantiedrempel niet overstijgen.

Doorheen het traject kregen de leerkrachten ondersteuning van de onderzoekers die telkens na hun observatie in de pretest en de posttest een individueel feedbackrapport ter beschikking stelden met de overzichten van scores voor betrokkenheid, mogelijke verklarende factoren in de aanpak en praktijkstuggesties. Elke school kreeg tevens een klasoverstijgend verslag dat in het team werd besproken. Tussen de pre- en de posttest brachten de coaches twee bezoeken waar ze na een korte klasobservatie met elke leerkracht een gesprek hadden. Bovenstaande resultaten tonen aan dat leerkrachten met deze feedback van onderzoekers en coaches aan de slag zijn gegaan: zowel voor leerkrachtstijl als klasklimaat zijn er (al dan niet significante) evoluties vast te stellen tijdens een schooljaar (terwijl dit toch over een periode van een zestal maanden liep).

4 Relaties tussen betrokkenheid en leerkrachtstijl & klasklimaat

De betrokkenheid van leerlingen (gescoord door de onderzoeker) hangt significant samen met de aanpak van de leerkracht. Meer bepaald kunnen we besluiten dat een leerkrachtstijl met hogere scores voor stimuleren, sensitivity en autonomie verlenen met hoge betrokkenheid samenhangt. Bovendien hangt een beter klasklimaat eveneens samen met hogere betrokkenheid. Dit verband is een bevestiging van voorgaande onderzoeken en de literatuur en ondersteunt de hypothese dat de aanpak een invloed op de betrokkenheid van de leerlingen. Bij dergelijke vaststellingen moeten we steeds meenemen dat het verband niet perse alleen in één richting loopt. Een leerkracht die door zijn stijl meer betrokkenheid genereert, ervaart deze positieve impact, en wordt in zijn handelen daardoor nog versterkt.

5 Relaties tussen de beleving van leerlingen en van leerkrachten

De algemene tevredenheid van leerkrachten, hangt positief samen met het door hen ingeschatte niveaus van welbevinden en betrokkenheid van de leerlingen. Leerkrachten die zich in het algemeen goed voelen in hun werk gaan ook hun leerlingen hoger scoren voor welbevinden en betrokkenheid. Meer nog dan bij andere variabelen kunnen we dit begrijpen als een circulair proces. Een leerkracht die het welbevinden en de betrokkenheid van zijn leerlingen hoog inschat, zal zich zelf ook beter voelen in zijn werk. En visa versa, een leerkracht die zichzelf goed voelt in zijn job als leerkracht zal een positieve invloed hebben op de beleving van leerlingen. Dit is een zichzelf versterkend effect, waaraan we tevens de hogere relatie met aanpak in rekening moeten brengen. Hogere betrokkenheid komt er niet vanzelf (door een meer positieve perceptie). Het begint bij, en/of vereist een aanpak waarin leerkrachtstijl en klasklimaat positief zijn.